

Ergenlerde Sosyometrik Statü Gruplarına Göre Sosyal Kaygı Farklılıkları ve Akran İlişkileri

Güzin Subaşı *

Öz

Bu araştırmada, ergenlerde sosyometrik statüye göre sosyal kaygı farklılıkları incelenmiştir. Çalışmaya 9.,10. ve 11. sınıflardan 357 kız ve 342 erkek olmak üzere toplam 699 öğrenci katılmıştır. Veriler Etkileşim Kaygısı Ölçeği ve sosyometrik sınıflama ile elde edilmiştir. Öğrenciler en çok sevilen, en az sevilen, lider, mizah yeteneği olan, en kavgacı, en itaatkar/uysal ve en çok işbirliği yapan akranlarını kendi sınıf ve cinsiyetten üç aday belirleyerek seçmişler ve sonuçlar standart sosyometrik statü gruplarına (popüler, reddedilmiş, ihmal edilmiş, ihtilaflı/tartışmalı ve ortalama) ayrılmış, ayrıca red grupları da saldırganca red ve itaatkarca red olarak sınıflandırılmıştır. Gruplar üzerinde yapılan analizler sonucunda sosyometrik gruplar arasında sosyal kaygı düzeyi açısından anlamlı düzeyde fark bulunmamış, ancak itaatkarca red grubunun sosyal kaygı düzeyi, saldırganca red ve ortalama gruplarının sosyal kaygı düzeyinden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Sosyal kaygı, sosyometrik statü, akran ilişkileri

¹ 24 Ocak 2012 tarihinde elektronik olarak yayımlanmıştır.

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.B.D. Beşevler Ankara/TÜRKİYE

Social Anxiety Differences and Peer Relations in Adolescents:According to Sociometric Status Grups

---

Abstract

In this study, the relation between sociometric nominations and social anxiety in adolescence was examined. Participants were 699 students (357 girls and 342 boys) from 9th,10th and 11th grades. Students completed the Interaction Anxiousness Scale and a sociometric nomination task, which included the following behavioral descriptors: most liked, least liked, most aggressive, highest sense of humor, class leader, submissive, and most cooperative. Sociometric nominations were used to classify students into standard sociometric status groups (popular, average, rejected, neglected and controversial) as well as into rejected subgroups (aggressive rejected and submissive rejected). Results show that there is no significant difference among sociometric status groups. But submissive rejected students reported to be having significantly higher social anxiety than aggressive rejected and average students.

Key words: Social anxiety, sociometric status, peer relation

Ergenlerde Sosyometrik Statüye Göre Sosyal Kaygı Farklılıkları ve Akran İlişkileri

Sosyal kaygı,yaygın bir tanıma göre gerçek ya da tasarımsal toplumsal konumlarda varolan ya da olabilecek kişilerarası değerlendirmelerden kaynaklanan kaygı durumudur (Schlenker ve Leary,1982).Hemen hemen tüm toplumsal etkileşimler, gerçek ya da tasarımsal, kişide güçlü kaygı durumlarına neden oluyorsa o kişi süregen olarak sosyal kaygılı demektir. Sosyal kaygılı kişiler başkaları üzerinde belirli bir etki bırakmak isterler, ancak istenilen davranışı oluşturmada kuşkuları vardır. Böylece toplumsal etkileşimlerde sosyal başarı için uğraşmak yerine olumsuz beklentilere girerler ve sadece başarısızlığı önlemek için çabalarlar (Nezlek ve Leary,2002; Oakman, Gifford ve Chlebowsky, 2003). Bu nedenle, koruyucu özsunum biçemlerini, başkalarının onayını kazanmak için değil onların reddetmesini önlemek için benimserler (Jackson,2007).

Sosyal kaygı tanımları incelendiğinde, sosyal kaygının aslında değerlendirilme kaygısı olduğu görülmektedir. Toplumsal değerlendirilme kaygısı, sosyal kaygının bir bileşenidir ve olumsuz değerlendirilme korkusunun yüksekliği ile karakterize edilir (Kashdan ve Herbert, 2001; La Greca, 2001).Bu nedenle sosyal kaygı olumsuz değerlendirilmenin yoğun korkuları nedeniyle toplumsal ortamlarda aşırı sıkıntı olarak tanımlanır (Beidel ve Turnel, 2007; akt: Erath, Flanagan, Bierman ve Tu, 2010). Sosyal kaygı konusunda yapılan araştırma ve kuramlar da toplumsal ortamlarda insan davranışının önemli bir belirleyicisi olarak başkalarınca değerlendirilme algısını ortaya koymaktadır (Geen, 1991). Sosyal kaygıda ortaya konulan belirgin özellik, bireyin başkaları tarafından nasıl algılandığı ve değerlendirildiği sorusunun yanıtlanması ile ilgilidir (Buss, 1980). Değerlendirilme kaygısı da şöyle tanımlanmaktadır; sosyal benliğin başkalarınca olumsuz değerlendirilme korkusu ile başlayan ve özsunum başarımını etkileyen bir korku döngüsüdür, burada kaygının içeriği başkalarının bireye ilişkin olumsuz bir izlenim edineceği , bu nedenle de kendisine saygı duyulmayabileceği korkusudur (Trower, Gilbert ve Sherling, 1990).

Bazı araştırmacılar sosyal kaygının yaşamın erken döneminde başladığını ileri sürseler de (Bruch, Giordano ve Pearl, 1986; Cheek ve Shedlack, 1987, akt. Cheek ve Melchior, 1990) diğer araştırmacıların sosyal kaygının başladığı dönemle ilgili olarak üzerinde uzlaştıkları dönem ergenlik dönemidir (Beidel, Turner ve Morris, 1999; Moutier ve Stein,1999; Kessler ve ark., 2005; Mancini, Van Ameringen, Bennelt, Patterson ve Watson, 2005; Schneider ve Tessier,

2007). Hatta ergenlik, özellikle sosyal kaygı ve genel olarak psikopatolojinin yoğunlaşmasında kritik gelişimsel bir dönem olarak görülmektedir (Essau, Conradt ve Petermann, 1999; Blumenthal, Leen-Feldner, Trainor, Babson ve Bunaciu, 2009; Erath, Flanagan, Bierman ve Tu, 2010). Depresyon ve sosyal kaygının ergenlikte en yaygın görülen rahatsızlıklar olduğu, ergenlik boyunca süreklilik ve yoğunluk kazanarak arttığı öne sürülmekte (Lewinsohn, Clarke, Seeley ve Rohde, 1994) ve bazı çalışmalarda ergenlikteki sosyal kaygının depresyonun öncüsü olduğuna işaret edilmektedir (Calsyn, Winter ve Burger, 2005). Bir bireyin kendisi hakkında düşünürken, kendisini başkalarının bakış açısından da görebilme yeteneğinin gelişmesi 4-5 yaşlarından sonra başlar (Buss, 1980). Daha sonraki yıllarda da, uzun zaman boyunca yetişkin rolünü kavrayabilme yeteneği, başkalarının tepkilerini yanıtlama ve düşünme kolay gelişmez. Birey kendini bir obje olarak görebilme yeteneğini kazandıktan sonra başkalarının nasıl algılandığı ve değerlendirildiği ile ilgilenmeye başlar. Doğal olarak da ergenlik boyunca yaşla birlikte sosyal kaygı da artar. Ergenlik dönemi arkadaş kümelerince kabulün en çok önem kazandığı dönemdir. Akranlar tarafından kabul edilme kendilik değerini etkileyen etmenlerden biridir (Plotnik, 2009). Ergenler bu dönemde en fazla akran onayına gereksinim duyarlar (Adams, 1995). Erikson'un (1950) belirttiği gibi ergenlik, bireyin aile ortamı dışında belirgin bir toplumsal dizgeye kendini oturtma isteği ile biçimlenir. Ergenlik dönemi insanların başkaları üzerinde bıraktıkları izlenimlerin ne denli önemli olduğunun gerçek anlamda farkına varıldığı bir dönemdir. Öz-bilinçlilik düzeyinin artması da ergenlerde toplumsal değerlendirilme kaygısına eşlik eder (Inderbitzen-Nolan ve Walters, 2000).

Akran ilişkileri ergenlerin duygusal gelişimlerinde kritik bir rol oynar ve ergenlik süresince, iyi oluşlarına (Well-being), mutluluklarına katkıda bulunur (Bishop ve Interbitzen, 1995). Örneğin; yüksek nitelikte arkadaşlık sosyal kaygı ve depresyonla olumsuz ilişkili bulunurken (La Greca ve Harrison, 2005) düşük arkadaş desteği sosyal kaygı ve reddedilme duyarlılığı ile pozitif ilişkili çıkmıştır (Mc Donald, Bowker, Rubin, Laursen ve Duchene, 2010). Yine reddedilme duyarlılığı ergenlik döneminde pozitif olarak sosyal kaygı ve depresyonla ilişkili bulunmuştur (Sandstrom ve ark., 2003; Harger ve ark., 2006; London ve ark., 2007, akt; Mc Donald, Bowker, Rubin, Laursen ve Duchene, 2010). Araştırmacılar sosyal kaygı ile sorunlu akran ilişkileri arasında çift yönlü ilişkiler bulmuşlardır. Özellikle sosyal kaygı sorunlu akran ilişkilerinin sonucudur (akranlarla dışlayıcı ve itici yaşantılar gibi), sosyal kaygı da olumlu sosyal ilişkileri kısıtlar ve toplumsal etkileşimi azaltır, kişilerarası ilişkilerin sorunlu olmasına neden olur. Böylece daha az olumlu ve daha çok olumsuz arkadaş ilişkileri ortaya çıkar ve bu durum sosyal dışlanmayı ve sosyal kaygıyı artırır (Leary, 1983; La Greca, 2001). Sorunlu akran ilişkileri de uyumsuz

duygusal işlevlerde, depresyon belirtilerinin gelişiminde ve sosyal kaygının gelişiminde önemli rol oynamaktadır (De Los Reyes ve Prinstein, 2004, akt; Siegel, La Greca ve Harrison, 2009). Oh ve arkadaşları (2008) çalışmalarında ergenlerde toplumsal sorunların, akranları tarafından dışlanma (friendship instability) ve arkadaşlık dengesizliğinin içe kapanık ergenlerin içe kapanıklıklarını artırdığını, toplumsal sorunları olmayan içe kapanık ergenlerin ise içe kapanıklıklarının azaldığını bulmuşlardır. Akran ilişkilerinde sosyal kaygının rolüne ilişkin araştırmalar sosyal kaygı ile akran kabulü (La Greca, Dandes, Wick, Shaw ve Stone, 1988; La greca ve Stone, 1993) arasındaki ilişkiyi incelemiş ve sosyal kaygı ile akran kabulü arasında anlamlı olumsuz ilişki bulmuşlardır (akt; Interbitzen, Walters ve Bukowski, 1997). Johnson ve Glass (1989) ve Vernberg, Abwender, Ewell ve Beery (1992) çalışmalarında ergenlerde sosyal kaygı düzeyi ile kişilerarası reddedilme arasında anlamlı ve olumlu ilişki bulmuşlardır.

Rabiner, Keane ve Mackinnon-Lewis (1993) 4. ve 5. sınıflarda standart sosyometrik statü sınıflama yöntemi kullanarak yaptıkları çalışmada, reddedilen öğrencilere ilişkin akranların daha az olumlu düşünceye sahip olduklarını ortaya koymuşlardır. Bu öğrencilerin yaşlarının etkileşimlerine yönelik olumsuz beklentileri onların sosyal içe-kapanmada/uzaklaşmada (social withdrawal) önemli rol oynamaktadır. Boylamasına yapılan bir çalışmada da anaokulundan 4. sınıfa kadar (Gazelle ve Ladd, 2003) sosyal kaygılılık yalnızlık, akran reddi ve dışlama ile ilişkili çıkmış, akran algısına göre sosyal kaygılı çocukların daha az sevildiği bulunmuştur. Verduin ve Kendal (2008) da çalışmalarında sosyal kaygılı çocukların neden daha az sevildiklerini araştırmışlar, zayıf toplumsal başarımlar ve sosyal beceri eksikliği olarak bulmuşlardır. Bir çok araştırmada da düşük ve yüksek sosyal kaygılı bireylerin sosyal becerileri farklı bulunmuş, düşük sosyal kaygılıların sosyal beceri başarımları iyi, yüksek düzeyde sosyal kaygılıların ise sosyal becerileri başarımları gereğinden az olduğu ortaya konulmuştur (Borkovec ve ark., 1974; Arkowitz ve ark., 1975; Twentyman ve MC Fall, 1975, akt; Curran, Wallender ve Fischetti, 1980). Sosyal kaygı, sosyal kaygılı bireylerin davranış dağarcığında bulunan sosyal becerili davranışların ortaya çıkmasını engelleyebilir. Sosyal kaygılı bireylerin kendilerine ilişkin olumsuz düşünceleri davranışlarını yetersiz olarak algılaması ve olumsuz değerlendirilme beklentileri sosyal becerilerin kullanımını azaltabilir.

Ergenlerle yapılan bazı sosyometrik çalışmalarda da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Örneğin; Boivin, Thomassin ve Alain (1989) itaatkar/uysal öğrencilerin kendilerini daha yalnız ve sosyal olarak doyumsuz olarak duyumsadıklarını ve ortalama gruptan daha fazla sosyal kaygılı olduklarını bulmuşlardır. Benzer şekilde ergenlerde sosyometri kullanılarak yapılan bir

başka çalışmada yine itaatkar/uysal grup en yüksek sosyal kaygı puanı alırken ortalama grup en düşük puanı almıştır (Interbitzen, Walters ve Buwoski, 1997). Bazı sosyometrik çalışmalarda sosyal kaygılı ergenlerin akranları tarafından reddedilmiş, ihmal edilmiş ve seilmeyen bireyler olduğu saptamıştır (Strauss, Lahey, Frick, Frame ve Hynd, 1988; Jonhson ve Glass, 1989; Vernberg ve ark., 1992; Interbitzen, Walters ve Bukowski, 1997; Harward, 2003; Greco ve Morris, 2005) ve en çok sosyal kaygı ile ilişkilendirilen gruplar reddedilen ve ihmal edilen gruplar olmuştur.

Sağaltılmamış sosyal kaygının neden olduğu sorunlar şöyle sıralanmaktadır (Koroğlu, 1998; 18); okulda başarısızlık, mesleki kısıtlılıklar, çalışmama, yeteneğinin altında bir işte çalışma, işinde ilerleyememe, toplumsal işlev bozuklukları, toplumsal etkileşimde kısıtlılık, karşı cinsten biriyle arkadaşlık kuramama ve arkadaşlıkları sürdürmemeye, parasal bağımlılık, çok fazla pahalı ve çoğu zaman gereksiz tıbbi incelemeler yaptırma, kaygıyı yatıştırma için alkol kullanma, depresyon, agorafobi, intihar düşünceleri ve intihar girişimleri. Sosyal kaygı bireyin toplumsal davranışlarını ketler, bunun sonucu olarak birey iletişim kurmayı reddedebilir, göz iletişimi kuramaz (Geen, 1991; Patterson ve Ritts, 1997; Koroğlu, 1998) ya da anlamlı ve yakın ilişkiler kurmak yerine kendini toplumsallıktan çekebilir (Leary, 1983). Sosyal kaygılı bireylerin öznel kaygı belirtilerini yaşamamak için toplumsal ortamlardan kaçınmaları bir dereceye kadar koruyucu olsaydı da bireyin toplumsal ve eğitsel gelişimini olumsuz etkileyerek yaşam kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Erken ergenlikte kritik olarak özellikle sosyal kaygıda yükselişe geçen etmenler üzerinde yapılan araştırmalara göre erken tanı ve sağaltımın anlamlı olarak olumsuz sonuçları azalttığını ortaya koymaktadır (Earth, Flanagan ve Bierman, 2007). Erken tanı ve sağaltım için özellikle ergenlerde sosyal kaygının araştırılması önemlidir. Son araştırmalar sosyal kaygılı çocuk ve gençlerin olumsuz beklenti ve değerlendirmelerinin toplumsal ortamlardaki başarımlarına dayandığını göstermektedir (Cartwright-Hattan ve ark., 2005; Spence ve ark., 2005; Alfano ve ark., 2006; Interbitzen-Nolan ve ark., 2007; akt: Miers, Blöte ve Westenberg, 2010). Ergenlerde en önemli toplumsal ortam okul olduğuna göre akran ilişkilerinin ve grup tarafından kabul edilme ve grup üzerindeki etkilerinin araştırılması, akran algısına göre sosyometrik statü grupları oluşturularak sosyal kaygı farklılıklarının incelenmesi okullarda öğrencilerin daha iyi anlaşılması ve psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında sosyal kaygılı, dışlanmış öğrencilere yardım programlarının geliştirilmesi, erken tanı sayesinde sağaltımları açısından önemlidir.

Bu araştırmanın amacı ergenlerde sosyometrik statü gruplarına göre sosyal kaygı farklılıklarını araştırmak ve akran ilişkilerini incelemektir. Çalışmada, sosyometrik statü gruplarında ve reddedilmiş alt gruplarda sosyal kaygı

farklılıklarına bakılmış ve davranışsal tanımlamalarla akran ilişkileri araştırılmıştır.

Yöntem

Çalışma Grubu

Bu çalışma ortaöğretim 9.,10. ve 11. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya 9. sınıflardan 257 (kız, 110-erkek, 257), 10. sınıflardan 204 (kız,112-erkek,92) ve 11. sınıflardan 238 (kız,135-erkek,103) toplam 699 öğrenci katılmıştır.Üzerinde çalışılan grubun 357'i (% 51) kız, 342'i (% 49) ise erkektir. Araştırmanın verileri 699 öğrenciden toplanmış olmasına karşın sosyometrik statü sınıflaması sonucu herhangi bir sosyometrik statüye girmeyen-sınıflanamayan 303 öğrenci analizlerde sınıflama dışı bırakılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Etkileşim Kaygısı Ölçeği

Bu çalışmada "sosyal kaygı"yı ölçmek için Leary (1983) tarafından geliştirilen (Interaction Anxiousness Scale) ve Sübaşı (2003) tarafından uyarlanan "Etkileşim Kaygısı Ölçeği" kullanılmıştır. Etkileşim Kaygısı ölçeği bu araştırma kapsamında ergenlere uygulanmış ve geçerlik, güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesinde faktör analizi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucu 10. madde dışında 20 maddenin birinci faktör yükünde yer aldığı ve tek boyutlu olarak ölçeğin yapı geçerliğine sahip olduğu belirlenmiştir. Ölçeğe ait Cronbach Alfa güvenilirlik katsayı değeri 0.86, iki yarı güvenilirliği hesaplandığında birinci yarıya ait güvenilirlik katsayısı 0.74; ikinci yarıya ait güvenilirlik katsayısı 0.79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bütününe ilişkin Spearman Brown güvenilirlik katsayı değeri ise 0.85 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca testi yarılama yöntemlerinden Guttman iç tutarlık katsayı değeri de 0.85 olarak belirlenmiştir. Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı gibi testi yarılama yöntemleri ile hesaplanan güvenilirlik değerlerinin de yüksek değer alması ölçeğin ergenler için güvenilir bir ölçek olduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyometrik Statünün Belirlenmesi

Çalışmada, sosyometrik statünün ve akran algılamalarına göre çeşitli gruplar belirlemek amacıyla öğrencilere yönergeyle birlikte sorular verilmiştir. Öğrencilere verilen sayfada aynı sınıf ve aynı cinsiyetten olan arkadaşlar arasından yedi farklı tanıma en çok uyan üç sınıf arkadaşını seçmesi istenmiştir. Bunlar; en çok sevilen, en az sevilen, en iyi lider, en iyi mizah anlayışına sahip

olan, en kavgacı, en itaatkar/uysal, en çok işbirliği yapan olarak sınıflandırılmıştır.

Uygulama araştırmacı tarafından sınıf öğretmenlerinin yardımı ile gerçekleştirilmiştir. Uygulama tamamlandıktan sonra her sınıf ve cinsiyete göre her bir öğrencinin yedi tanımlamaya göre frekansları sayılmış ve bu frekanslar ham puanlar olarak alınmıştır. Daha sonra bu ham puanlar sınıf ve cinsiyete göre standart z puanlarına dönüştürülmüştür. Her bir öğrenciye ait standart sevilme (Linking Puanı-L) ve sevilme (Disliking Puanı-D) puanı kullanılarak sosyometrik statünün kavramsallaştırılmasında iki temel boyut olan sosyal tercih edilme (Social Preference-SP) ve sosyal etki (Social Impact-SI) puanları hesaplanmıştır. Sosyal tercih edilme puanı öğrencinin sevilme puanından sevilme puanının çıkarılması ($SP=L-D$), sosyal etki puanı ise sevilme puanı ile sevilme puanının toplanması ile ($SI=L+D$) elde edilmiştir. Sonuç olarak her öğrencinin hangi sosyometrik statüde yer alacağına karar vermede kullanılacak olan dört temel ölçüt her bir öğrenci için hesaplanmıştır. Bu ölçütler; standart sevilme puanı L, standart sevilme puanı D, sosyal tercih edilme puanı SP ve sosyal etki puanı SI' dir.

Bu çalışmada, alanyazındaki tartışmalar da gözönüne alınarak Coie, Dodge ve Coppotelli'nin (1982) önerdikleri sınıflama yöntemi kullanılmıştır. Bu ölçütlere göre 1-standart sosyal tercih puanı 1.0 den büyük, standart sevilme puanı sıfırdan büyük ve standart sevilme puanı sıfırdan küçük ise ($SP > 1.0$ $L > 0, D < 0$) popüler. 2-standart sosyal tercih puanı 1.0 dan küçük, standart sevilme puanı sıfırdan küçük, standart sevilme puanı sıfırdan büyük ise ($SP < -1, L < 0, D > 0$) reddedilen. 3-standart sosyal etki puanı -1.0 den küçük, standart sevilme sıfırdan küçük ve standart sevilme puanı sıfırdan küçük ise ($SI < -1.0, L < 0, D < 0$) ihmal edilen. 4-standart etki puanı 1.0 den büyük, standart sevilme puanı sıfırdan büyük ve standart sevilme puanı sıfırdan büyük ise ($SI > 1.0, L > 0, D > 0$) ihtilafli/tartışmalı. 5-standart sosyal tercih edilme puanı -0.5 ile 0.5 ile standart sosyal etki puanı -0.5 ile 0.5 arasında ise ortalama olarak sınıflandırılır.

Popüler öğrenciler, akranları tarafından yüksek düzeyde kabul edilen ve sevilen, reddedilen öğrenciler, açıkça akranları tarafından yüksek düzeyde sevilmeyen, en az düzeyde sevilen, ihmal edilen öğrenciler, akranları tarafından en alt düzeyde sevilen, düşük düzeyde kabul ve red gören, ihtilafli öğrenciler, akranları tarafından üst düzeyde kabul ve red gören, pek çok kişi tarafından sevilen aynı zamanda pek çok kişi tarafından da sevilmeyen, ortalama öğrenciler, orta düzeyde kabul ve red gören öğrencilerdir.

Bu sınıflamalarda hiçbir gruba girmeyen öğrenciler sınıflanmayanlar olarak

gruplandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre: 260 öğrenci ortalama (vasat), 56 öğrenci ihmal edilen, 26 öğrenci reddedilen, 14 öğrenci ihtilafli/tartışmalı, 40 öğrenci popüler olarak sosyometrik statü grubunu oluşturmuş ve 303 öğrenci sınıflama dışı kalmıştır.

Rededilmiş alt grupların oluşturulması en kavgacı ve en itaatkar/uysal gruplara dayandırılmıştır. Bu sınıflamada bazı araştırmacılar tarafından kullanılan ölçütler (Parkhurs ve Asher, 1992; Rabiner, 1993; Wentzel ve Asher, 1995, akt; Inderbitzen ve ark., 1997) temel alınmıştır. Bu ölçütlere göre saldırganca reddedilmiş öğrenciler için kavgacı puanı 1.0'e eşit veya daha büyük ve itaatkar/uysal puanı 1.0'dan küçük. İtaatkarca reddedilmiş öğrenciler için itaatkar/uysal puanı 1.0'e eşit veya daha büyük ve kavgacı puanı 1.0'den küçük.

İşlem

Etkileşim Kaygısı ölçeği ve sosyometrik statü sınıflamasının uygulanması için gerekli izinler alınmış ve her sınıfın sınıf öğretmeni ile birlikte uygulama, araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Veri toplama süresi her sınıf için tek oturumda gerçekleşmiş, uygulama öğrencilere gerekli açıklamalarla birlikte yaklaşık 15 dakika sürmüştür. Verilerin analizinde gruplar arası farklılıkları belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış, davranış tanımlamaları ve gruplar arası ilişkileri saptamak için de korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Sosyometrik statü grupları arasında sosyal kaygı puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için öncelikle ham puanlar z standart puanlarına çevrilerek alanyazında belirlenen koşullama aralıkları dikkate alınarak sosyometrik statü grupları oluşturulmuştur. Böylece 5 sosyometrik statü grubu elde edilmiştir; Popüler, Reddedilen, İhmal edilmiş, İhtilafli/Tartışmalı ve Ortalama. Sosyometrik statü grupları arasında farkı belirlemede, ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Varyans analizi uygulanmadan önce verilerin uygunluğu test edilmiştir. Sosyometrik statü grup varyanslarının eşit olup olmadığı Levene testi ile analiz edilmiş ve grup varyanslarının eşit olduğu belirlendikten sonra tek yönlü varyans analizi uygulamasına geçilmiştir. Tablo-1'de sosyometrik statü gruplarının betimsel istatistikleri verilmiştir.

Tablo-1: Farklı Sosyometrik Statüdeki Öğrencilerin Sosyal Kaygı Puanlarına İlişkin Betimleyici İstatistikler

Sosyometrik Statü Grupları	N	Ortalama	Standart sapma
Ortalama	260	48,4731	12,44460
İhmal	56	50,0357	14,92644
Red	26	47,6923	13,21142
Tartışmalı	14	43,3571	11,11207
Popüler	40	46,2250	12,45605
Toplam	396	48,2348	12,83618

Tablo-1’de görüldüğü gibi, grupların ortalamaları arasında bazı farklar gözlenmektedir. Gözlenen farkların anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiş ve sonuçlar Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-2: Farklı Sosyometrik Grupların Sosyal Kaygı Puanlarının Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu

Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler ortalaması	F	P
	Toplamı	Sd			
Gruplar Arası	698,691	4	174,673	1,061	,376
Gruplar İçi	64384,468	391	164,666		
Toplam	65083,159	395			

Tablo-2’de de görüldüğü gibi, yapılan analiz sonucu sosyal kaygı düzeyleri açısından sosyometrik statü grupları arasında anlamlı düzeyde bir farkın olmadığı belirlenmiştir, $F(4,391)=1,061, P> 0.01$.

Sosyometrik statü gruplar ve davranışsal tanımlamalar arasındaki ilişkilere bakılmış ve sonuçlar Tablo-3’de gösterilmiştir.

Tablo 3: Sosyometrik Statü Grupları ve Davranışsal Tanımlamalar Arasındaki İlişkiler

	Sevilme	Sevilmeme	Sosyal Tercih	Sosyal Etki	Lider	Mizah	Kavgaci	Uysal	İşbirlikli	Ortalama	İhmal	Rededilen	Tartismali	Popüler
Sevilme	1	-,037	,823*	,809*	,184*	,149*	-,002	-,058	,147*	-,078	,241	-,127	-,425	-,048
Sevilmeme		1	-,598(**)	,558(**)	,017	,016	,372(**)	,057	-,072	-,073	,043	-,243	,117	-,037
Sosyal Tercih			1	,331(**)	,149(*)	,119(*)	-,257(**)	-,078	,159(**)	-,016	,172	-,042	,433(*)	-,027
Sosyal Etki				1	,171(**)	,146(**)	,269(**)	-,020	,090	-,110	,215	-,187	,364	-,056
Lider					1	,069	,292(**)	,029	,242(**)	-,064	-,283	-,098	-,077	,219
Mizah						1	-,089	-,060	,166(*)	,083	,360	-,110	-,186	-,147
Kavgaci							1	-,166	-,019	,251(*)	,275	-,065	,084	-,145
Uysal								1	,120	,032	,003	-,038	,390	,436
İşbirlikli									1	,066	,065	-,065	,156	,120
Ortalama										1	,069	-,158	,063	-,332(*)
İhmal											1	-,086	,199	,127
Rededilen												1	,053	-,108
Tartismali													1	,361
Popüler														1

*p<0.05 **p<0.01

Tablo-3’de görüldüğü gibi, gruplar arasında sevilmeme puanları ile anlamlı çıkanlar lider (r=.184), mizah yeteneği olan (r=.149) ve işbirliği yapan (r=.147)

gruplarındaki öğrencilerdir. Ayrıca sevilme puanı sosyal tercih ($r=.823$) ve sosyal etki ($r=.809$) puanları ile de olumlu ilişkilidir. Sevilme puanı sosyal tercih puanı ($r=-.598$) ile olumsuz, sosyal etki ($r=.558$) ve kavgacı puanı ($r=.372$) ile olumlu ilişkilidir. Sosyal tercih puanı, sevilme ($r=.823$), sosyal etki ($r=.331$), lider ($r=.149$), mizah ($r=.119$) ve işbirliği ($r=.159$) puanları ile olumlu, sevilme puanı ($r=-.60$) ile olumsuz ilişkilidir. Sosyal etki puanı, sevilme ($r=.809$), sevilme ($r=.558$), sosyal tercih ($r=.331$), lider ($r=.171$), mizah ($r=.146$) ve kavgacı ($r=.269$) puanları ile olumlu ilişkilidir.

En fazla sosyal etkisi olan öğrenciler sevilen öğrencilerdir ($r=.823$). Sosyal etki sevilmeyle öğrencilerle de ilişkilidir ($r=.558$). Lider ($r=.171$), mizah yeteneği olan ($r=.146$) ve kavgacı öğrenciler sosyal etkiye sahiptir. Lider özelliği sevilme ($r=.184$), sosyal tercih ($r=.149$), sosyal etki ($r=.171$), kavgacı ($r=.292$) ve işbirliği ($r=.242$) puanları ile ilişkilidir. Mizah özelliği ise sevilme ($r=.149$), sosyal etki ($r=.146$) ve sosyal tercih ($r=.119$) ile ilişkili bulunmuştur. Kavgacılık özelliği sevilme ($r=.372$), sosyal etki ($r=.269$) lider ($r=.292$) ve ortalama grup puanları ($r=.251$) ile olumlu ilişkili, sosyal tercih ($r=-.257$) puanları ile olumsuz ilişkili çıkarırken, işbirliği puanı, sevilme ($r=.147$), sosyal tercih ($r=.159$), lider ($r=.242$) ve mizah özelliği ($r=.166$) puanları ile olumlu ilişkili çıkmış, itaatkar/uysal davranış hiç bir durumla anlamlı olarak ilişkili bulunmamıştır.

Öğrenciler reddedilenler grupları olarak iki alt gruba ayrılmış ve kavgacı puanlarına göre saldırganca red ve itaatkar/uysallık puanlarına göre de itaatkarca red grupları oluşturulmuş, bu iki alt gruba ortalama ve ihmal grupları da dahil edilerek dört grup arasında sosyal kaygı puanları açısından fark olup olmadığı sınıanmıştır. Tablo-4’de grupların ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Tablo-4: Saldırgan, Uysal, Ortalama ve İhmal Grupların Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Sosyometrik Gruplar	N	Ortalama	Standart sapma
Saldırgan	21	44,29	2,87
Uysal	33	54,48	2,42
Ortalama	258	48,57	0,77

	56	50,03	1,99
İhmal			

Tablo-4’de görüldüğü gibi, dört grubun ortalamaları arasında fark gözlenmektedir. Farkın anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) için öncelikle verilerin uygunluğu test edilmiştir. Grup varyanslarının eşit olup olmadığı levene testi ile analiz edilmiş, grup varyanslarının eşit olduğu belirlendikten sonra tek yönlü varyans analizi uygulamasına geçilmiştir. Sonuçlar Tablo-5’de gösterilmiştir.

Tablo-5: *Saldırgan, Uysal, Ortalama ve İhmal Gruplarının Sosyal Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonucu*

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	1565,014	3	521,671	3,080*	0,028
Gruplar İçi	61647,701	364	169,362		
Toplam	63212,715	367			

*p<0.05

Tablo-5’de de görüldüğü gibi, yapılan analizler sonucunda, sosyal kaygı açısından gruplar arasında anlamlı düzeyde bir farkın olduğu belirlenmiştir, F (3,364)=3,080, P< 0.05. Analiz sonucuna göre bu farkın hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek için ikili karşılaştırma testleri yapılmıştır. Farklı sosyometrik statüdeki öğrencilerin sosyal kaygı düzeylerinin karşılaştırılmasına ilişkin LSD testi sonuçlarına göre saldırganca red grubu ile uysalca red grubunun sosyal kaygı düzeyleri arasında 0.05 anlamlılık düzeyinde fark olduğu görülmüştür. Ayrıca LSD testi sonuçlarına göre uysalca red grubu ile ortalama grup arasında da anlamlı düzeyde fark olduğu görülmektedir.

Tartışma Ve Sonuç

Öğrenciler sosyometrik statülerine göre beş gruba ayrılmış ve grupların sosyal kaygı puanları karşılaştırılmıştır. Ancak grupların ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir fark ortaya çıkmamıştır. Alanyazına bakıldığında ihmal ve red gruplarının sosyal kaygı düzeyleri diğerlerinden yüksek bulunmaktaysa da bazı araştırma sonuçları farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Örneğin, La Greca ve arkadaşları (1988) yaptıkları çalışmada sosyometrik statü grupları arasında ihmal grubunun daha fazla sosyal kaygıya sahip olduklarını, Inderbitzen,

Walters ve Buwoski (1997) de reddedilmiş ve ihmal grubunun ortalama, popüler ve ihtilafli olarak sınıflanmış gruplardan daha fazla sosyal kaygılı olduklarını bulmuşlarsa da Crick ve Ladd (1993) çalışmalarında, tam tersi sonuç elde etmişlerdir. Çalışmada, ortalama grup en yüksek düzeyde sosyal kaygılı bulunurken, ihmal edilmiş grup ortalama ve reddedilmiş gruba göre en düşük sosyal kaygı puanı almıştır. Bu çalışmada ise sosyometrik statü grupları arasında ihmal grubunun ortalaması diğer gruplardan biraz yüksek çıkmasına karşın bu farklılık anlamlı bulunmamıştır. Ancak red alt grupları arasında sosyal kaygı farklılıklarına bakıldığında itaatkarca red grubu saldırganca red ve ortalama gruplarından anlamlı olarak daha fazla sosyal kaygıya sahip grup olarak bulunmuştur. Bu sonuç, Inderbitzen, Walters ve Bukowski'nin (1997) çalışmalarıyla tutarlıdır.

Baumeister ve Tice (1990), sosyal dışlanma kuramlarında sosyal kaygının öncel bir nedeninin önemli toplumsal kümelerden bireyin dışlanması olduğunu öne sürmektedirler. İtaatkarca red grubunun sosyal kaygısının yüksek olması akran grubunca tercih edilmemesi sosyal dışlanma kuramına uygun düşmektedir. Genel ve soyut düzeyde, insanlar toplumun geniş planda istenmeyen bir üyesi olarak toplumdaki dışlanmaktan tedirginlik duyabilirler, bu yüzden kendi tanıdıklarınca dışlanabileceklerini algılamaktan rahatsız olurlar. Dahası insanın herhangi bir kimse ile istenilen bir kabul konumuna varmamış olduğunu düşünmesi daha önemli kimselerce kabul edilme yeterliklerinin de sorgulanması sonucunu vererek sosyal kaygıya yol açacaktır (Leary,1990).

Araştırmadan elde edilen veriler ergen yaşıt ilişkileri bağlamında değerlendirildiğinde, ergenler arasında en fazla lider, mizah yeteneği olan ve işbirliği yapan öğrenciler sevilirken kavgacı/saldırgan öğrenciler sevilmemektedir. Öğrencilerin sosyal tercihlerine bakıldığında, sevilen öğrencileri tercih ettikleri, sevilmeyen öğrencileri tercih etmedikleri, tercih edilen öğrencilerin sosyal etkilerinin olduğu ve lider, mizah yeteneği olan, işbirliği yapan öğrencileri tercih ettikleri, kavgacı ve tartışmalı öğrencileri tercih etmedikleri söylenebilir. Sosyal etki açısından bakıldığında, en fazla sosyal etkiye sahip öğrenciler sırasıyla, sevilen, sevilmeyen, kavgacı, lider ve mizah yeteneği olan öğrencilerdir. Öğrencilerin davranışsal özellikleri açısından ise lider olarak tanımlanan öğrenciler sevilen, sosyal olarak tercih edilen, sosyal etkiye sahip, işbirliği yapan ama kavgacı özellikleri de olan öğrencilerdir. Mizah yeteneği olan öğrenciler sevilmekte, sosyal olarak tercih edilmekte ve sosyal etkiye sahip öğrencilerdir. Kavgacı öğrenciler ise sevilmemekte, sosyal etkiye sahip lider olarak da tercih edilen öğrencilerdir. İşbirliği yapan öğrenciler sevilmekte, sosyal olarak tercih edilmekte, lider ve mizah özellikleri olan öğrencilerdir. İtaatkar/uysal olarak nitelendirilen öğrencilerin hiç bir durumla

anlamli ilişkisi çıkmamıştır. Başka bir deyişle bu öğrenciler ne seviliyor ne de sevilmiyor, sosyal olarak tercih edilmiyorlar ve sosyal etkileri de bulunmamaktadır. İtaatkar/uysal grubun liderlik, kavgacılık, mizah ve işbirliği yapma gibi özellikleri de bulunmamaktadır. Bu grup saldırgan ve ortalama öğrencilerden daha fazla sosyal kaygıya sahiptir. Sonuç olarak sosyal kaygı düzeyleri yüksek öğrencilerin sosyal olarak tercih edilmedikleri, grubun üzerinde sosyal etkilerinin olmadığı söylenebilir.

Yaşamın önemli bir bölümü başkalarını etkilemeyi ve onlardan etkilenmeyi içerir ve sosyal etki yaşamda gerekli ve önemlidir. İnsanlar diğer insanların davranışlarını etkilemeden amaçlarına kolaylıkla ulaşamazlar. Örneğin; insanlar eşyalara (gıda, yiyecek ya da kişisel eşyalar gibi), toplumsal metalara (arkadaşlık, sevgi ya da eş gibi) ya da psikolojik ödüllere (öz-saygı, olumlu duygular ya da güvenlik gibi) gereksinim duyarlar. Birey gereksinimlerini karşılamak, istedik şekilde tepki almak için diğer insanları etkilemek zorundadır(Leary ve Kowalski,1995). Ancak itaatkar/uysal grubun sosyal etkiyi sağlayamadığı ve akranları tarafından tercih edilmedikleri görülmektedir. Dolayısıyla sosyal kaygısı yüksek olan itaatkar/uysal grubun amaçlarına ulaşması zor görülmektedir. Oysa sosyal kaygılı bireyler başkaları tarafından onaylanmak için benzerlik izlenimi bırakmayı denerler. Benzerlik kişilerarası çekicilik için anahtar bileşenlerden biridir. Başkalarının davranışları, tutumları ve değerlendirmelerine benzer olma, uyma davranışını ortaya çıkarır. Sosyal kaygılı bireylerin başkalarına benzer görünmelerine ilişkin yapılan çalışmalar incelenmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır; daha fazla uyma davranışı, kendini daha az açma, düşük benlik saygısı ve kendini olumlu olarak sunamama (Patterson ve Ritts, 1997). İtaatkar/uysal bireylerin uyma davranışı gösterdikleri ancak itaat etmenin onları grup tarafından tercih edilmelerini sağlamadığı söylenebilir. Karşılaştırmalı araştırmalar sosyal kaygılı bireylerin kaygılı olmayanlara göre sosyal desteklerinin az olduğunu göstermektedir (Calsyn, Winter ve Burger, 2005).Sosyal kaygılı uysal grubun sosyal olarak tercih edilmemesi arkadaş desteğinin yokluğu anlamına da gelebilir.

Kavgacı grup akranları tarafından sevilmemelerine karşın sosyal etkileri yüksek bulunmuştur. Birçok durumda bireyin başkalarında oluşturmak istediği izlenimler toplumsal açıdan istenilen özellikleri içerirken, iletmek istemediği nitelikleri de içermektedir. Örneğin, Trower, Gilbert ve Sherling (1990) tarafından yapılan araştırmada, katılımcıların en çok yaratmak istediği izlenimler sevimli, komik, yeterli ve çekici olmaktır. Bu özellikler aynı zamanda toplumsal olarak beğenilen özelliklerdir. Ancak, bazen bireyler toplumsal açıdan beğenilmeyen izlenimler oluşturmayı da isteyebilirler. Belki, diğerlerini tehdit etmek için belli biçimlerde davranarak korkutucu görünmek gibi. Kavgacı grubun sevilmemesine karşın sosyal etkilerinin yüksek olması grubun

onlardan çekinmesi hatta belki de kavgacı özelliklerinden dolayı lider olarak da görmeleri olabilir. Bazı araştırmalar saldırgan davranışın akran reddinin yordayıcısı olduğunu bulmuştur (Coie ve ark., 1990; Parker ve ark., 2006. akt; Mercer ve Derossier, 2008). Bu çalışmada da kavgacı öğrenciler sosyal olarak tercih edilmemişlerdir. Mizah yeteneği olan grup toplumsal açıdan istenilen komiklik özelliğine sahiptir. Bu nedenle akranları tarafından sevilmekte, sosyal etkiye sahip ve tercih edilmekte. Lider olarak seçilen ergenler de büyük olasılıkla toplumsal olarak beğenilen yeterlik ve çekicilik özellikleri taşımakta ve grup tarafından sevilmekte, tercih edilmekte ve sosyal etkileri fazla olan grup olmaktadır.

Oh ve arkadaşları (2008), ön ergenlik çağındaki saldırgan çocuklarla utangaç/içe dönük çocukların yakın arkadaşlıklarını incelemişler ve utangaç/içe dönük çocukların iyi arkadaşlıklar kurmaya eğilimli olduklarını bulmuşlardır. Ayrıca sosyal içe dönük çocukların diğer sosyal içe dönük çocuklarla arkadaşlık yapmaya da eğilimli oldukları gözlenmiştir. Bulgular, sosyal içe dönük çocukların yetkin akranları ile yakın ilişki başlatmak ve sürdürmek konusunda becerili olmadıklarına işaret etmektedir. Özellikle ergenliğe giren gençler için arkadaşlık önemli olmakta, kişilerarası yakınlık sayesinde kişisel onaylanma için güçlü istek duymaktadırlar (Parker, Rubin, Earth, Wojslawawicz ve Buskirk, 2006; akt: Earth, Flanagan ve Bierman, 2007). Bazı araştırmacılar da sosyal kaygının olumlu yönlerinin olduğunu vurgulamaktadırlar. Leintenberg (1990), olumsuz değerlendirilme korkusunun toplumun kural ve geleneklerine uymaya bireyleri güdülediğini ileri sürmektedir. Sosyal kaygının orta düzeyde olması ,kaygı gibi, bireylerin daha iyi hazırlanmalarını ve çeşitli toplumsal görevlerini daha iyi yerine getirmelerini sağlar. Ayrıca sosyal kaygılı bireylerin olumlu özellikleri de vardır. Sosyal kaygı yaşayan bireyler alçakgönüllü, denetimli, ciddi ve incedirler (Leary ve Kovalski, 1995). Ancak bu özellikleri onların akranları tarafından tercih edilmelerini sağlamamakta, sosyal kaygılı ergenler arkadaş olmak istemelerine karşın bunu başaramamaktadırlar. Bu nedenle okullarda öğretmenlerin itaatkar davranışları pekiştirmemeleri ve bu öğrencilerin grubun diğer üyeleriyle arkadaşlıklarının başlaması ve sürmesi için işbirliğine dayalı öğretim tekniklerini derslerinde sıklıkla kullanmaları sosyal kaygılı öğrencilere yardımcı olacaktır. Arkadaşlığın genel gelişimsel yararının yanı sıra, arkadaşlar (sosyal kaygılı bireylerin kendi başlarına diğerlerine yaklaşmakta epey endişeli olacakları gözönüne alındığında) akranları ile tanıştıracakları geniş gruplara kabulde bir köprü görevi üstlenebilirler. Dahası, sosyal kaygılı ergenlerin diğer ergenlerle birliktelikleri onların toplumsal grupta saygınlıklarını artırabilir. Wichman, Coplan ve Daniel (2004), yakın arkadaşlıkların korkuları hafifletebileceği, dolayısıyla kendini suçlama eğilimini azalacağını ileri

sürmektedirler. Sosyal kaygılı bireyler sosyal becerilere sahip olmayabilirler. Sosyal kaygının bireyin sosyal beceri dağarcığındaki eksiklikten kaynaklandığı varsayımı üzerine temellendirilen sosyal beceri eksikliği modeli, bazı bireylerin süregelen bir şekilde sosyal kaygı yaşamalarının gizil bir nedeni olarak kişilerarası ilişkilerde gerekli sosyal beceri yetersizliğini ileri sürmektedir (Curran, 1977) Jonhson ve Glass (1989) ve Vernberg,Abwender, Ewell ve Beery (1992) çalışmalarında, ergenlerde sosyal kaygı ile kişilerarası reddedilmek arasında anlamlı ve olumlu ilişki bulmuşlardır. Eğer sosyal kaygılı bireyler sosyal beceri zayıflığı sergiliyorlarsa, bu durum başkaları tarafından reddedileceği kuşkusunun mantıksal nedeni olabilir. Okullarda psikolojik danışmanlar bu öğrencilerin sosyal becerilerini araştırarak sosyal beceri eğitimi verebilirler.

Araştırmalar öğretmenler ve akranlar tarafından sosyal kabulün ergenlikte ve ileri yıllarda uyumun önemli belirleyicisi olduğunu ortaya koymuştur (Mercer ve Deroiser, 2008).Sosyal olarak tercih edilmeyen uysal öğrencilerin bir grubun üyesi olması sağlanmalı ve öğretmenler tarafından sosyal destek verilmelidir.

Bu çalışma aynı cinsiyette öğrencilerin tercihlerine dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Bir başka çalışma, tercihlerin iki cinsiyeti kapsayacak şekilde yapılması ile sosyometrik statünün oluşturulmasına dayanabilir. Ayrıca farklı sosyo-ekonomik sınıfa mensup bireyler üzerinde yapılması farklı sonuçlar getirebilir.

Bu çalışmayı destekleyici bir başka çalışma da sosyal kaygı düzeyi yüksek bireyler ile sosyal kaygı düzeyi düşük bireylerin sosyal desteklerinin ne olduğu araştırılabilir.

Kaynakça

- Adams, J. F. (1995). *Ergenliği Anlamak*. (Yayına hazırlayan: Bekir Onur).(1. Baskı), Ankara: İmge Yayınları.
- Baumeister, F. C ve Tice, D. M.(1990). Anxiety and social exclusion. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9 (2),169-195.
- Beidel, D. C., Turner, S. M. ve Morris, T. I. (1999). Psychopathology of childhood social fobia. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38,643-650.
- Bishop, J. A. ve Inderbitzen, H. M. (1995). Peer acceptance and friendship:An investigation of their relation to self-esteem. *The Journal of Early Adolescence*, 15,476-489.
- Blumenthal, H., Leen-Feldner, E. W., Trainor, C. D., Babson, K. A. ve Bunaciu, L. (2009). Interactive roles of pubertal timing and peer relations in predicting social anxiety symptoms among youth. *Journal of Adolescent Health*, 44,401-403.
- Buss, A. H. (1980). *Self-Consciousness and social anxiety*. San Francisco: W.H. Freeman.
- Calsyn, R. J., Winter, J. P. ve Burger, G.K. (2005).The relationship between social anxiety and social support in adolescent: A test of completing causal models. *Adolescence*, 157 (40),103-113.
- Cheek, M. J. ve Melchior, A. L. (1990). *Shyness, self-esteem and self-consciousness. Handbook of social and evaluation anxiety*. Harold Leintenberg (ed.).New York ve London: Plenum press.
- Coie, J. D., Dodge, K. A. ve Coppotelli, H. (1982).Dimensions and types of social status:A cross-age perspective.*Developmental Psychopathology*, 18(4),557-570.
- Crick, N. R. ve Ladd, G. W. (1993). Children's perceptions of their peer experiences: Attributions, loneliness, social anxiety and social

- avoidance. *Developmental Psychology*, 29, 244-254.
- Curran, J. P. (1977). Skills training as an approach to the treatment of heterosexual-social anxiety. *Psychological Bulletin*, 84, 140-157.
- Curran, J. P., Wallender, L.J. ve Fischetti, M. (1980). The importance of behavioral and cognitive factors in heterosexual-social anxiety. *Journal of personality*, 43 (3), 285-292.
- Erath, S. A., Flanagan, K.S. ve Bierman, K.L. (2007). Social anxiety and peer relations in early adolescence: Behavioral and cognitive factors. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35, 405-416.
- Erath, S. A., Flanagan, K.S., Bierman, K.L. ve Tu, K.M. (2010). Friendships moderate psychosocial maladjustment in socially anxious early adolescents. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31, 15-26.
- Erikson, E. (1950). *Childhood and Society*. New York: W.W. Norton.
- Essau, C. A., Conradt, J. ve Petermann, F. (1999). Frequency and comorbidity of social phobia and social fears in adolescents. *Behaviour Research and Therapy*, 37, 831-843.
- Gazelle, H. ve Ladd, G. W. (2003). Anxious solitude and peer exclusion : A diathesis-stress model of internalizing trajectories in childhood. *Child Development*, 74, 257-278.
- Geen, G. R. (1991). Social motivation. *Annual Review Psychology*, 42, 377-399.
- Greco, L. A. ve Morris, T. L. (2005). Factors influencing the link between social anxiety and peer acceptance: Contributions of social skills and close friendships during middle childhood. *Behavior Therapy*, 36, 197-205.
- Hayward, C. (2003). *Gender differences at puberty*. New York: Cambridge University Press.
- Inderbitzen, H.M., Walters, K.S. ve Bukowski, A.L. (1997). The role of social anxiety in adolescent peer relations: Differences among sociometric status groups and rejected subgroups. *Journal of Clinical Child Psychology*, 26 (4), 338-348.
- Inderbitzen-Nolan, H.M. ve Walters, K.S. (2000). Social anxiety scale for adolescents: normative data and further evidence of construct validity. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29, 360-371.

- Jackson, T.(2007). Protective self-presentation, sources of socialization, and loneliness among Australian adolescents and young adults. *Personality and Individual Differences*.43,1552-1562.
- Johnson, R.L. ve Glass, C.R. (1989). Heterosocial anxiety and direction of attention in high school boys. *Cognitive Therapy and Research*, 13, 509-526.
- Kashdan, T.B. ve Herbert, J.D. (2001). Social anxiety disorder in childhood and adolescence: Current status and future directions. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 4,37-61.
- Kessler, R.C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K.R. ve Walters, E.E. (2005). Lifetime prevalence and age-of-onset distributions of DSM-IV disorders in the national comorbidity survey replication. *Archives of General Psychiatry*, 62, 593-602.
- Köroğlu, E. (1998).Sosyal fobi (sosyal anksiyete bozukluğu). *Psycho Medizine*, 1 (2),13-19.
- La Greca, A. M. (2001).Friend of foes? Peer influences on anxiety among children and adolescents.In Silverman, W.K., and Treffers. *Anxiety disorders in children and adolescents;Research, assessment, and Interoation*.San Diego-California: Academic press Inc. Harcourt Brace.
- La Greca, A. M., Dandes, S. K., Wick, P., Shaw, K. Ve Stone, W. L. (1988). Development of the social anxiety scale for children: Reliability and concurrent validity. *Journal of Clinical Child Psychology*, 17, 84-91.
- La Grace, A.M. ve Harrison, H.M. (2005). Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships:Do they predict social anxiety and depression? *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34, 49-61.
- Leary, R. M. (1983). Social anxiousness: The construct and its measurement. *Journal of Personality Assesment*, 47, 66-75.
- Leary, R. M.(1990). Responses to social exclusion: Socialanxiety, jealousy, lonelines, depression and low self-esteem. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 9 (2), 221-229.
- Leary, R. M. ve Kowalski, N. R. (1995). *Social anxiety*. New York: The Guilford press.

- Lewinsohn, P. M., Clarke, G. N., Seeley, J. R. ve Rohde, P. (1994). Major depression in community adolescents: Age at onset, episode duration, and time to recurrence. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 33,809-818.
- Mancini, C., Van Ameringen, M., Bennelt, U., Patterson, B. ve Watson, C. (2005). Emerging treatments for child and adolescent social phobia: A review. *Journal of Child and Adolescent Psychopharmacology*, 15, 589-607.
- McDonald, K. L., Bowker, J. C., Rubin, K. H., Laursen, B. Ve Duchene, M. S. (2010). Interactions between rejection sensitivity and supportive relationships in the prediction of adolescents' internalizing difficulties. *Journal of Youth Adolescence*, 39, 563-574.
- Mercer, S. H. ve DeRosier, M. E. (2008). Teacher preference, peer rejection, and student aggression : A prospective study of transactional influence and independent contributions to emotional adjustment and grades. *Journal of School Psychology*, 46,661-685.
- Miers, A. C., Blöte, A. W. ve Westenber, P. M. (2010).Peer perceptions of social skills in socially anxious and nonanxious adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 33-41.
- Mountier, C. Y. ve Stein, M .B. (1999). The history, epidemiology, and differential diagnosis of social anxiety disorder. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 60, 4-8.
- Nezlek, J.B. ve Leary, M.R. (2002). Individual differences in self-presentational motives in daily social interaction. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 71, 397-434.
- Oakman, J., Gifford, S., Chlebowski, N. (2003). A multilevel analysis of the interpersonal behavior of socially anxious people. *Journal of Personality*, 712, 397-434.
- Oh, W., Rubin, K. H., Bowker, J. C., Booth-La Force, C., Rose-Krasnor, I. Ve Laursen, B. (2008). Trajectories of social withdrawal from middle childhood to early adolescence. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36, 553-566.
- Patterson, C. M. ve Ritts, V. (1997). Social and communicate anxiety. A review and meta analysis. *Communication Yearbook* 20.

- Plotnik, R. (2009). *Psikolojiye giriş*. (çev:Tamer Geniş). İstanbul:Kaktüs yayınları.
- Rabiner, D.L., Keane, S.P. ve Mac Kinnon-Lewis, C. (1993). Children's beliefs about familiar and unfamiliar peers in relation to their sociometric status. *Developmental Psychology*, 29, 236-243.
- Schlenker, B.R. ve Leary, M.R. (1982). Social anxiety and self-presentation: A conceptualization and model. *Psychological Bulletin*, 92, 641-669.
- Schneider, B. H. ve Tessier, N. G. (2007). Close friendship as understood by socially withdrawn, anxious early adolescents. *Child Psychiatry Human Development*, 38,339-351.
- Siegel, R.S., La Greca, A.M. ve Harrison, H.M. (2009). Peer victimization and social anxiety in adolescents: Prospective and reciprocal relationships. *Journal of Youth Adolescence*, 38, 1096-1109.
- Strauss, C.C., Lahey, B.B., Frick, P., Frame, C.L. ve Hynd, G.W. (1988).Peer social status of children with social anxiety in adolescence: Implication for model of comorbidity. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 37,337-141
- Sübaşı,G.(2003). Etkileşim Kaygısı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2,(19), 35-40.
- Trower, P., Gilbert, P. Ve Sherling, G. (1990).Social anxiety, evolution, and self-presentation. H. Leintenberg, (Ed.), *Handbook of social and evaluation anxiety*. New York ve London: Plenum press.
- Verduin, T.L. ve Kendall, P.C. (2008). Peer perceptions and liking of children with anxiety disorders. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 36, 459-469.
- Vernberg, E.M., Abwender, D.A., Ewell, K.K. ve Beery, S.H. (1992). Social anxiety and peer relationships in early adolescence: A prospective analysis. *Journal of Clinical Child Psychology*, 21, 189-196.
- Wichmann, C., Coplan, R. J. ve Daniels, T. (2004). The social cognitions of withdrawn children. *Social Development*, 13, 377-392.

